

צוות ההיגוי
ד"ר יוסי ביילין, יו"ר
ח"כ דניאל בן סימון
ד"ר ראלף הקסל
ח"כ שי הרמש
ח"כ מירי רגב
ח"כ נחמן שי
ח"כ רונית תירוש

"סנאט" מספר 381 בנושאים מדיניים:

היתכנות הבחירות ברשות הפלסטינית

תקציר:

- הכרזתו של מחמוד עבאס על אי הצגת מועמדותו בבחירות עתידיות היא תמרון שאינו משנה מהותית את המצב הפנימי ברשות הפלסטינית.
- שורה של גורמים, טקטיים ברובם, הובילו את מחמוד עבאס להכריז על בחירות ברשות הפלסטינית בינואר 2010.
- הכרזתו של עבאס על בחירות אין משמעותה קיום הבחירות בפועל.
- לרשותו של עבאס שורה של "תירוצים" טכניים ופוליטיים לביטול הבחירות. וועדת הבחירות המרכזית הפלסטינית עשויה לסייע לו בכך.
- ספק אם קיום הבחירות בפועל יעניק לעבאס את הלגיטימציה המחודשת שהוא שואף לה.

חברי צוות ההיגוי בעבר

יו"רים לשעבר:

הנשיא חיים הרצוג ז"ל
מר חיים י. צדוק ז"ל
מר עוזי ברעם

חברי צוות בעבר:

ד"ר יהודה לנקרי
ח"כ מיכאל איתן
ח"כ יוסי כץ, עו"ד
ד"ר וינפריד וייט
ח"כ גדעון סער
ח"כ יצחק הרצוג, שר
עו"ד אתי לבני
ח"כ איתן כבל
מר הרמן בונן
ח"כ אפרים סנה
ח"כ עמירה דותן
ח"כ נדיה חילו
ח"כ לאון ליטינצקי
ח"כ גלעד ארדן
ח"כ אורית נוקד

בשיתוף:

קרן פרידריך אברט

Steering Committee

Dr. Yossi Beilin, Chair
Mr. Daniel Ben Simon, MK
Mr. Shai Hermesh, MK
Dr. Ralf Hexel
Ms. Miri Regev, MK
Mr. Nachman Shai, MK
Ms. Ronit Tirosh, MK

Former members of the steering committee

Former Chairs:

The Late President
Chaim Herzog,
The Late Mr. Haim J. Zadok
Mr. Uzi Baram

Former members:

Dr. Yehuda Lankry,
Mr. Michael Eitan, MK
Adv. Yossi Katz, MK
Dr. Winfried Veit
Mr. Gideon Saar, MK
Mr. Isaac Herzog, MK
Minister
Adv. Eti Livni
Mr. Eitan Cabel, MK
Mr. Hermann Bünz
Mr. Ephraim Sneh, MK
Ms. Amira Dotan, MK
Ms. Nadia Hilou, MK
Mr. Leon Litinetsky, MK
Mr. Gilad Erdan, MK
Ms. Orit Noked, MK

In cooperation with:

Friedrich Ebert Stiftung

הצו הנשיאותי שהוציא יו"ר הרשות הפלשתינית מחמוד עבאס בסוף חודש אוקטובר הקובע את ה-24 בינואר 2010 כמועד לבחירות כלליות בשטחי הרש"פ לא הפתיע איש. אחד האספקטים החשובים של העימות בין ארגוני הפתח והחמאס בשנים האחרונות, הוא הזירה המשפטית וגדודי משפטנים משני הצדדים מנהלים מאז 2005 [עת החל תהליך הבחירות המקומיות שלאחריהן באו גם הבחירות לפרלמנט ולנשיאות] מערכה חסרת פשרות, מקבילה ובלתי נפרדת מהעימות הפוליטי.

בינואר 2009 הכריז החמאס על עבאס כ"נשיא שכהונתו הסתיימה" מכוח החוקה הזמנית הפלשתינית שלפיה כהונת היו"ר נמשכת 4 שנים ולפיכך היא הסתיימה במועד זה. משפטני הפתח והרש"פ שהבינו מבעוד מועד את כוונת החמאס לנקוט במהלך כבר לאחר השתלטות החמאס על רצועת עזה ביוני 2007, הזדרזו אז לחוקק חוק בחירות חדש [אותו החוק האמור להתבצע בבחירות הקרובות] המאריך את כהונתו של עבאס עד תחילת 2010 ושבעיניהם אינו סותר את החוקה הזמנית. לא מדובר במאבק משפטי בלבד. כל אזכור של שמו של עבאס באמצעי התקשורת של החמאס צמוד מזה 10 חודשים לתואר הבלתי מחמיא הזה של "נשיא שכהונתו הסתיימה" ומנגד עבאס מודיע כמעט בכל נאום שלו מאז, על כוונתו ללכת לבחירות ב"מועד החוקי" של ינואר 2010. הפרשנות המשפטית היא כמובן חשובה בכל מצב, אך בצל הפיצול שבין הגדה המערבית ורצועת עזה והעימות הפוליטי הכולל שבין הפתח והחמאס בשאלות הרוח הגורל כמו שאלת ייצוג הפלשתינים במו"מ וכן למי יש לגיטימציה לייצג את הפלשתינים כולם גם בעניינים אחרים, היא נדחקת לקרן זווית לטובת השיקולים הטקטיים והאסטרטגיים המכתיבים את מהלכי הצדדים.

קבלת לגיטימציה מחודשת מהציבור הפלשתיני חשובה לעבאס שאינו מוכר כאישיות המסוגלת לסחוף המונים ושיצא את גבולות רמאללה לפריפריה הפלשתינית בהזדמנויות מעטות בלבד מאז מינויו. הוועדה השישית של הפתח בבית לחם מוקדם יותר הקיץ, סיפקה לעבאס הזדמנות נדירה לטעום את טעמו של ניצחון ציבורי וכן גם להפגין שליטה חסרת תקדים במוסדות הארגון. ללא קשר לאי הסדרים והזיזופים שבלטו באותה וועדה וכן התנאים המבוקרים שבהם נערכה, הרי שעבאס ומקורביו שואפים כיום "לשכפל" את ההישג גם בבחירות כלליות בסביבה מבוקרת שבה, כמו בוועדה בבית לחם, מנגנוני הביטחון החדשים של הרש"פ יוכלו לנטר את כל מרכיבי הניצחון. ראשית, חוק הבחירות החדש מונע התמודדותם בבחירות של מי שאינם מכירים באשף וההסכמים שעליו הוא חתום. סעיף זה מונע השתתפות של המועמדים האסלאמיים בהם אלו של החמאס שאינו מכיר בסמכותו של אשף ומתנגד ממילא לחוק החדש. מנגנוני הביטחון הפלשתיניים גם שולטים ברוב אמצעי התקשורת המקומיים ובכלל זה העיתונים, תחנות הרדיו והטלוויזיה המקומיות, הפעילות הפוליטית של כלל הארגונים הפלשתיניים והיכולת התעמולתית שלהם וכן גם במוקדי הכוח של החמאס בבחירות האחרונות-המסגדים, האוניברסיטאות והרחוב הפלשתיני בכלל. כל אלה מבטיחים את אותה "סביבה מבוקרת" בגדה המערבית שבה לשיטתו של עבאס, בניגוד לבחירות 2006 ובניגוד לרצועת עזה שתחת שליטת החמאס, ניתן לשלוט באופן מוחלט בתוצאות הבחירות. אותם מקורבים גם מתבשמים, חדשות לבקרים, מניחוח הסקרים, הנערכים בדומה לתקופה שלפני בחירות 2006 במימון מערבי והמיועדים בעיקר לאוזניים ועיניים מערביות, המעניקים לעבאס ולפתח תחושת כוח שאין לה בהכרח קשר להלכי הרוח האמיתיים בקרב הציבור הפלשתיני.

אלא שהסיבה העיקרית והישירה להכרזתו של עבאס על בחירות בעת הנוכחית קשורה בעיקר לריק המדיני השורר בינו ובין ממשלת ישראל בראשות בנימין נתניהו שכרגע אינה מעוניינת בחידוש המו"מ המדיני לפי הפרמטרים שהיו נהוגים בידי הממשלה הקודמת. עבאס, שאין לו אופציה מדינית או צבאית זולת המו"מ נאלץ להכריז על בחירות בעיקר כדי "לקנות זמן" ולייצר סדר יום פוליטי פנימי במקום סדר היום הדיפלומטי הבלתי קיים, שגם ממשל אובאמה אינו מסוגל כרגע לכפות את חידושו. סדר היום הפוליטי הפנימי כולל הכרזה על בחירות מצד אחד ומצד שני המשך המגעים העקרים מול החמאס בתיווך מצרי. שני המהלכים, שאין בהכרח סתירה ביניהם כל עוד לא הגיעו למיצוי, מייצרים עבורו מסגרת של מספר חודשים שבה יוכל לתמרן עד להתבהרות התמונה המדינית. הכרזתו של עבאס מלפני מספר ימים לפיה הוא ביקש מהוועד המרכזי של הפתח וכן מהוועד הפועל של אשף "לפטור אותו" מהצגת מועמדותו בבחירות שהוא עצמו יזם ושמיירב הסיכויים שלא ייערכו כלל [החמאס כבר השתלט על משרדי וועדת הבחירות המרכזית ברצועת עזה ואינו מאפשר את ההכנות לקראת הצגת ספר בוחרים באזור זה], אינה משנה באופן מהותי את מצב עניינים זה. ההכרזה יצרה גל אזורי וביני"ל של הפצרות והזדהות כלפי עבאס. היא אפשרה לו לנהל בימים האחרונים קמפיין פנימי נרחב שעיקרו יציאה מחודשת לרחוב והצגתו כמי שמוכן ללא היסוס לוותר על משרתו במידה והדרישות הדיפלומטיות [הקפאת ההתנחלויות, סדר יום ברור למו"מ] הפלשתיניות במו"מ לא ייענו. היא גם פותחת בפניו אפשרות טכנית נוספת לביטול

הבחירות בצורה של כינוס נוסף של המועצה המרכזית של אשף [אותה מועצה שאישרה מלכתחילה עריכת בחירות בינואר הקרוב], לקראת סוף החודש הנוכחי עמ"נ שזו תבטל את הבחירות ותכריז על עבאס עצמו כיו"ר הרש"פ לתקופת מעבר שאינה מוגבלת בזמן. בפועל עבאס ממשיך להחזיק בכל תפקידיו הרשמיים - יו"ר הפתח, אשף והרש"פ ואין להכרזתו כל משמעות מעשית, בייחוד לאור העובדה שכל הגופים האלה מכריזים שבכל בחירות עתידיות עבאס צפוי להמשיך ולהיות מועמד יחיד לראשות הרש"פ.

מעבר להשלכות הכרזתו האחרונה של עבאס, שאלת התועלת שהוא עשוי להפיק מבחירות עתידיות שייתנהלו בגדה המערבית בלבד, תקפה ורלוונטית גם במנותק מהמשבר הנוכחי. הצו המורה על בחירות לא נחת על וועדת הבחירות המרכזית הפלשתינית כרעם ביום בהיר. הוועדה בראשותו של ד"ר חנא נאסר- נשיא אוניברסיטת ביר זית דנה בנושא מזה חודשים והיא מודעת לאספקטים הפוליטיים של הבחירות. כיוון שכך היא גם ניסחה מספר ניירות עמדה שנועדו להתכונן לתרחיש של הכרזה על בחירות ללא הסכמה פוליטית בין הפתח והחמאס. הוועדה, שזכתה ביוקרה רבה על ניהול הבחירות בשנים 2005-2006, אומנם הדגישה שהיא מוכנה לקיים בחירות באופן מיידי אך באותה נשימה קראה "לרשויות המוסמכות ולמפלגות הפוליטיות לשתף עימה פעולה כדי להבטיח בחירות הוגנות וחופשיות בכל שטחי הרש"פ במזרח ירושלים, הגדה המערבית ורצועת עזה"-הכרזה שמשמע ממנה שאם הבחירות לא ייתנהלו בכל האיזורים במקביל הן לא יתנהלו כלל. ניירות העמדה שהכינה הוועדה בחודשים האחרונים פוסלים על הסף קיום בחירות רק בחלק מהטריטוריה הפלשתינית וכרגע היא מתמקדת בקביעת לוח הזמנים עד הבחירות בתקווה שתושג הסכמה כלשהי בהמשך. בכל מקרה, נאסר ובכירים אחרים בוועדה הבהירו בחודשים האחרונים שבחירות על חלק מהשטח אינן אופציה מבחינתם. עמדתם הידועה לעבאס היא שלא ניתן לקיים בחירות ללא הכנת ספר בוחרים מעודכן הכולל את רצועת עזה כמו גם שאר מרכיבי הבחירות באזור זה-קיום תעמולת בחירות, הליך הצגת מועמדות, אישורן ע"י וועדת הבחירות וכו'. החמאס כבר הכריז שלא יאפשר שום פעולה הקשורה הן להכנות לבחירות או קיומן ברצועת עזה. כאמור החמאס כבר סגר בפועל את משרדי הוועדה ברצועת עזה. הוא גם מונע את פעילותם של 7 נציגי וועדת הבחירות המרכזית ברצועת עזה. אי העמידה בפרמטרים אלה עשויה, בתנאים מסוימים, לספק את התירוץ ה"טכני מקצועי" [של הוועדה] העשוי להצטרף לתירוץ ה"דיפלומטי ציבורי" [של עבאס] לביטול הבחירות. עבאס עצמו יוכל להצטייר כמי שרצה בבחירות אך אינו יכול לקיימן בשל התנגדות הדרג המקצועי, בשל סימני שאלה על סביב עתיד הרש"פ או, במקרה הצורך, על רקע תירוצים מזדמנים אחרים כמו סירוב ממשלת הימין בישראל לאפשר בחירות במזרח ירושלים.

במידה וועדת הבחירות המרכזית תסכים בכל זאת לקיומן של בחירות בגדמ"ע לבדה, הרי שקיימים סימני שאלה משמעותיים לגבי מידת הלגיטימציה שעבאס יוכל לשאוב מתהליך הבחירות. בבחירות הנשיאותיות הקודמות בשנת 2005 השתתפו בפועל 775 אלף בוחרים מרצועת עזה והגדמ"ע. מספר הבוחרים הכולל עמד על כ-1.092 מליון בני אדם מתוכם כ-60 אחוז בגדה המערבית. עבאס עצמו זכה באותן בחירות ב-62.5 אחוז מהקולות שהם כ-501 אלף בוחרים. על פי הערכות שונות ספר הבוחרים החדש יכיל 530-550 אלף בוחרים בגדמ"ע. בהנחה שעבאס ישמור על אחוזי התמיכה שלו מהבחירות האחרונות [וגם הנחה זו מוטלת בספק], הרי שבפועל מספר התומכים בו אינו צפוי בכל מקרה לחצות את רף ה-350 אלף בוחרים, במקרה הטוב, וגם זאת בהנחה שמספר המועמדים יהיה דומה לזה שהיה בבחירות האחרונות [הנחה שגם היא מוטלת בספק]. גם התהליך הפנימי של קביעת רשימות מועמדי הפתח [תהליך שיש לו חלק משמעותי בתבוסת הארגון בשנת 2006], צפוי ליצור מתחים קשים בתוך הארגון וברשות הפלשתינית.

סוגיה מהותית נוספת היא שאלת הפיקוח הבינלאומי על הבחירות. במערכות הבחירות הקודמות השתתפו מאות משקיפים בינ"ל בתהליך הפיקוח על הבחירות בהם משקיפים מהאיחוד האירופאי, האו"ם, ארה"ב ומדינות נוספות. המשקיפים השונים שיבחו את הליך הבחירות והכירו הן בתוצאות הבחירות לנשיאות והן בבחירות לפרלמנט כ"הוגנות ושקופות". למרות זאת, בעקבות ניצחון החמאס בבחירות הפרלמנטאריות בינואר 2006, שבהן זכה הארגון ב-74 מושבים מתוך 132, גם סוגיית הפיקוח על הבחירות הפכה לסוגיה פוליטית כשחלק מהארגונים שנטלו בכך חלק, למשל "המכון הדמוקרטי הלאומי" [NDI], ארגון הנתמך בידי ממשלת ארה"ב, פרסם דו"ח ראשוני על הוגנות הבחירות אך סירב לפרסם את הדו"ח הסופי מחשש שזה ייתן לגיטימציה לניצחון החמאס. במקרה או שלא במקרה, בשלב הנוכחי אין עדיין עמדה בינ"ל ברורה ביחס לעריכת הבחירות וממילא לא ברור האם משקיפים זרים יפקחו עליהן. עמימות זו נובעת, בין השאר, גם מהאמביוולנטיות של עבאס עצמו ביחס אליהן.